

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 51777-07-15 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

בפני כב' השופט פליקס גורודצקי

1. א.ב.	תובעות
2. ש.כ.	
2. ח.ב.ע.	
ע"י ב"כ עוה"ד גרשון מאן	
נגד	
ש.ל.	נתבע
ע"י ב"כ עוה"ד אילן הלפין	

פסק דין

1 פסק דין זה עוסק בתוקפה של הודעת ביטול מיום 30.10.12 (להלן – "הודעת הביטול") המורה על
 2 ביטול צוואה מיום 25.01.12 (להלן – "הצוואה").
 3

רקע עובדתי רלוונטי

4
 5 1. לגבי א.ל ז"ל (להלן: "המנוחה") ולבעלה מר מ.ל ז"ל (להלן: "המנוח") שנפטר שנים רבות
 6 לפניו, היו חמישה ילדים, כיום כולם בגירים - כדלהלן:

7 ש.ל (להלן: "ש"ל");

8 ש.ל (להלן: "ש.מ.");

9 א.ב (להלן: "א");

10 ש.כ (להלן: "ש.כ.");

11 ח.ב.ע (להלן: "ח");

12
 13 2. המנוחים היו בעלי זכויות בנכס ברחוב ++++++ (להלן: "הנכס"), אשר כלל שלוש קומות
 14 ובהן שלוש דירות מגורים. המנוחים התגוררו בדירה בקומה עליונה, ש' התגורר בדירה בקומה
 15 השנייה (להלן: "הדירה") והדירה בקומה הראשונה שימשה לעיתים למגורי בני משפחה
 16 ולעיתים כדירת אירוח.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 51777-07-15 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

- 1 3. ביום 25.1.12 חתמה המנוחה על הצוואה, בפני שני עדים: עו"ד ז.ד., עורך הצוואה (להלן: "עו"ד ז.ד.") והגב' ר.א.
- 2
- 3
- 4 4. בצוואה החריגה המנוחה את הדירה לטובת ש', ואת יתר הרכוש הורישה לכל ילדיה בחלקים שווים. עוד קבעה המנוחה בצוואה כי במשך תקופה של שלוש שנים ממועד פטירתה, היורשים לא יהיו רשאים לעשות דבר כלשהו בנכס. כן קבעה המנוחה, כי במשך תקופה של שלוש שנים ממועד פטירתה, הנכס ינוהל על ידי ש' והוא יהיה בעל הזכויות היחיד והבלעדי בנכס, לרבות השכרתו וקבלת דמי השכירות. בתקופה זו של שלוש שנים, ש' יהיה גם אחראי על אחזקת הנכס, אך לא יהיה רשאי למכור את הנכס או להשכיר אותו לתקופה העולה על שלוש שנים.
- 5 5. ביום 30.10.12 חתמה המנוחה על הודעת הביטול בפני עו"ד ז.ד. ועו"ד ב.מ. (להלן: "עו"ד מ").
- 6 6. ביום 9.1.15 נפטרה המנוחה.
- 7 7. לאחר פטירת המנוחה, נפתחו חמישה הליכים משפטיים כדלהלן:
- 8 ת"ע 51744-07-15 - בקשה לצו ירושה אחר המנוחה, שהוגשה על ידי א'.
- 9 ת"ע 51762-07-15 - התנגדות לצו ירושה שהוגשה על ידי ש'.
- 10 ת"ע 51777-07-15 - בקשה לצו קיום צוואה, שהוגשה על ידי ש'.
- 11 ת"ע 51807-07-15 - בקשה להוכחת צוואה בהעתק שהוגשה על ידי ש'.
- 12 ת"ע 51808-07-15 - התנגדות לקיום צוואת המנוחה שהוגשה על ידי א', ח' ושי' (להלן וביחד: "התובעות").
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26
- 27
- 28 עיקר טענות ש'
- 29
- 30 8. טענותיו של ש' נפרשו על פני מספר כתבי בי דין ועיקרן כדלהלן.
- 31
- 32 9. המנוחה הודיעה כי הצוואה תונח בארון הבגדים, בחדר השינה שלה בביתה, ובסמוך לכך נתנה לאח ש.מ. העתק חתום של הצוואה.
- 33

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 51777-07-15 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

- 1
2 10. כל בני המשפחה ידעו על הצוואה, ובמהלך השבעה אף התגייסו כדי לחפש אחריה.
3
4 11. מאחר ולא נמצאה הצוואה המקורית, ניסה ש' לאתר את עו"ד ז.ד., אך ללא הצלחה.
5
6 12. א' הגישה את הבקשה לצו ירושה, למרות שידעה על קיומה של הצוואה, ולכן הגיש ש' את
7 ההתנגדות לבקשה לצו ירושה.
8
9 13. הודעת הביטול נעשתה שלא כדין, שכן היא אינה מפרטת את ההשלכות של ההודעה על
10 היורשים, את היקף הנכסים ולא צורפה אליה חוות דעת מומחה לכשירותה של המנוחה.
11
12 14. הודעה הביטול אינה תואמת את המציאות והיא סותרת את דעותיהם של המנוחים שהיו
13 ידועות לבני המשפחה.
14
15 15. הדירה שייכת לש'.
16
17 16. ש' עזר בבניית הנכס מיסודותיו והשקיע כספים רבים בבנייתו.
18
19 17. המנוח אמר לש' כי הוא ייתן לו את הדירה, בתמורה לעזרה בבניית הנכס. משכך, התפטר ש'
20 מעבודתו כנהג אגד והתפנה למלאכת הבנייה.
21
22 18. כל בני המשפחה ידעו כי הדירה שייכת לש'.
23
24 19. ש' סעד את המנוחה שנים ארוכות.
25
26 20. א' הפעילה על המנוחה מניפולציות כדי שתחתום על הודעת הביטול.
27
28 21. כעסה של המנוחה על ש' נבע מסכסוכים שוליים, שלא היה בהם כדי לגרום לה לבטל את
29 הצוואה.
30
31 22. הגב' ל.ל, גיסתה של המנוחה, טענה כי א' קרעה את הצוואה, ולאחר שנוכחה לדעת כי ישנם
32 עותקים מקוריים נוספים, החתימה את המנוחה על הודעת הביטול.
33

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 51777-07-15 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

- 1 23. א' התקשרה לעו"ד ז.ד. והכתיבה לו את נוסח הודעת הביטול.
- 2
- 3 24. המנוחה הלילה כי א' הפעילה עליה לחצים ביחס לצוואה, והשפעה זו ניכרת גם בהודעת
- 4 הביטול.
- 5
- 6 25. המנוחה לא הייתה כשירה לערוך את הודעת הביטול, ולראייה, מסמך רפואי מיום 30.12.12
- 7 מבית החולים שערי צדק מלמד על חוסר הכשירות.
- 8
- 9 26. לאור כל האמור, עותר ש' לקבלת הבקשה לצו קיום צוואה ולדחיית הבקשה לצו ירושה.
- 10
- 11 **עיקר טענות התובעות**
- 12
- 13 27. חודשים ספורים לאחר שהמנוחה חתמה על הצוואה, היא הורתה לעו"ד ז.ד. לבטלה.
- 14
- 15 28. ש' היה מודע להודעת הביטול ועשה ככל שלא ידו כדי שלא לקבלה.
- 16
- 17 29. אין ממש בטענותיו של ש' ביחס לזכויותיו בדירה.
- 18
- 19 30. ש' התגורר בדירה במעמד של בר רשות, ועליו לשלם שכ"ד ראוי עבור אחזקתו בה.
- 20
- 21 31. המנוחה כעסה על ש' והייתה מסוכסכת עמו.
- 22
- 23 32. לאור כל האמור עותרות התובעות למתן צו ירושה ודחיית הבקשה לצו קיום צוואה.
- 24
- 25 **דיון והכרעה**
- 26
- 27 33. שתי סוגיות עומדות להכרעה בשאלת תוקפה של הודעת הביטול: כשירות המנוחה והשפעת א'
- 28 על המנוחה לערוך את הודעת הביטול.
- 29
- 30 **כשירות המנוחה**
- 31 34. לצורך ההכרעה בשאלת הכשירות, מונה בהחלטה מיום 23.5.17 מומחה מטעם בית המשפט,
- 32 ד"ר י.ג. (להלן: "המומחה"), אשר התבקש לחוות את דעתו בשאלת היכולת הקוגניטיבית של

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 51777-07-15 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

- 1 המנוחה לערוך את הודעת הביטול. המומחה התבקש להתייחס בחוות הדעת ליכולת
2 הקוגניטיבית של המנוחה בתקופה שמיום 30.7.12 – שלושה חודשים לפני עריכת הודעת
3 הביטול ועד ליום 30.1.13 – שלושה חודשים לאחר עריכת הודעת הביטול.
4
- 5 35. ביום 17.9.17, הוגשה חוות דעת, כאשר "השורה התחתונה" היא כי אין כל דרך לקבוע את
6 היכולת הקוגניטיבית של המנוחה לערוך את הודעת הביטול.
7
- 8 36. כידוע, חוות דעת רפואית היא איננה ראייה יחידה, ובית המשפט רשאי להסתייע בחומר
9 ראיות אחר, ובכלל זה, עדויות של עדים ראוי: ע"א 7506/95 שורץ נ' בית אולפנא בית אהרון
10 ישראל, פ"ד נד(2) 215; שאול שוחט, דיני ירושה ועיזבון (מהדורה שישית, תל אביב,
11 תשס"ה – 2005) עמ' 98.
12
- 13 37. לשם הוכחת טענותיו, הוגשו מטעם ש' תצהירו ותצהירים של עדים נוספים. בתצהירו הסתפק
14 ש' בהצהרה סתמית כי המנוחה לא הייתה כשירה באותה העת ראוי: סעיף 13 לתצהיר ולא
15 פירט מעבר לכך. בתמיכה לטענה זו, צורף על ידי ש' מסמך מטעם בית חולים שערי צדק
16 הנושא תאריך 30.12.12 (להלן: "המסמך הרפואי") – חודשיים לאחר עריכת הודעת הביטול -
17 בו נכתב, בין היתר, כדלהלן:
18
- 19 " בהמשך החולה הועברה מחלקתנו, הייתה מבולבלת, נבדקה על ידי רופא פסיכיאטר,
20 בנוכחות הרופא שקיבל את החולה למחלקה, ולאחר בדיקה התרשם שאינה כשירה
21 לקבל החלטות הנוגעות לטיפול והמשך בירור רפואי והומלץ על הוצאת אפוטרופוס. בת
22 החולה הגיעה במהלך הבדיקה והייתה נוכחת בחלק הארי מהשיחה עם הפסיכולוג."
23
- 24 38. לכאורה, עסקינן במסמך רפואי מטעם מוסד רשמי במדינת ישראל. יחד עם זאת, המסמך
25 מעורר קשיים לא מעטים ולא ניתן לבסס עליו מסקנה כי המנוחה לא הייתה כשירה בעת
26 עריכת הודעת הביטול.
27
- 28 ראשית, לא ברור מתי "בהמשך" המנוחה הועברה למחלקה ונמצאה בלתי כשירה על ידי
29 הרופא הפסיכולוג.
30
- 31 שנית, הרופא הפסיכולוג לא אותר ולא הוזמן לעדות. הוא הדין ביחס לרופא שקיבל את
32 המנוחה למחלקה.
33

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 51777-07-15 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

- 1 שלישית, המסמך הרפואי היה מונח לפני המומחה **ראו: סעיף 24 לחוות הדעת**, והמומחה לא
2 קבע על סמך המסמך הרפואי ממצא באשר ליכולת הקוגניטיבית של המנוחה בעת עריכת
3 הודעת הביטול.
4
5 39. גם תצהיריהם של העדים הנוספים מטעם ש', לא הובילו למסקנה כי המנוחה לא הייתה
6 כשירה לערוך את הודעת הביטול. ההפך הוא הנכון, הצהרת ש.מ **בסעיף 7 לתצהירו**, מובילה
7 למסקנה כי המנוחה הייתה כשירה עד לימיה האחרונים.
8
9 40. לאור כל זאת ולאור חזקת הכשרות הקבועה **בסעיף 2 לחוק הכשרות המשפטית**
10 **והאפוסטרופסות, תשכ"ב-1962**, אני קובע כי ש' לא עמד בנטל להוכיח את חוסר הכשרות של
11 המנוחה – כאשר עסקינן בנטל כבד במיוחד, ובפרט בדיעבד **ראו: ע"א 724/87 כלפה נ' גולד**
12 **פ"ד מח(1) 22, 30**.
13
14 **השפעת א' על המנוחה**
15
16 41. על מנת להכריע בשאלת השפעתה של א' על המנוחה, יש לפרט את התשתית הראייתית
17 כדלהלן:
18
19 42. מטעם התובעות הוגשו תצהירים כדלהלן:
20
21 **עיקר תצהירה של א' -**
22 לפיו, בין היתר, בחודשים שלפני ביטול הצוואה, הורעו היחסים בין ש' למנוחה והפכו ליחסי
23 איבה קשים וגלויים. ש' נמנע מלעזור למנוחה ואף לבקרה ונמנע מכל קשר עמה, על אף שהם
24 התגוררו באותו בניין **ראו: סעיף 6 ב(4) לתצהיר**.
25 דבר ביטול הצוואה היה ידוע לכל סובביה של המנוחה והיא הודיעה כי בכוונתה לסלק את ש'
26 מהדירה **ראו: סעיף 6 ב(7) לתצהיר**.
27
28 כאשר החליטה המנוחה לבטל את הצוואה, היא ביקשה מא' לקבוע פגישה עם עו"ד ז.ד.
29 ולהסיעה אליו. א' יצרה קשר עם עו"ד ז.ד והסיעה את המנוחה וזאת בידיעת יתר האחים,
30 כאשר ש.מ הוסיף כי המנוחה פנתה גם אליהם וביקשה להסיעה לעו"ד ז.ד **ראו: סעיף 1.7**
31 **לתצהיר**.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 51777-07-15 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

1 א' ליוותה את המנוחה לעו"ד ז.ד., אך לא התערבה בתוכן דרישתה לביטול הצוואה, כאשר
2 בפגישה שנערכה בבית הקפה, א' ישבה במרחק וללא כל מעורבות מצידה בשיחה בין המנוחה
3 לבין עו"ד ז.ד. ראו: סעיף 7.7 לתצהיר.

עיקר תצהירה של ח' –

5 במהלך שנת 2012 אמרה לה המנוחה פעמים רבות כי היא רוצה לבטל את הצוואה ובאותה
6 התקופה היא התלוננה אין ספור פעמים על היחס הרע של ש' כלפיה. בסמוך לתקופה בה
7 בוטלה הצוואה, אמרה המנוחה לח' כי מתכוונת לסלק את ש' מן הדירה. לאחר ביטול
8 הצוואה, סיפרה לה כי הייתה אצל עו"ד וחתמה על הודעת הביטול ראו: סעיף 5 לתצהיר.

עיקר תצהירו של א.כ.כ (בנה של ש.כ.כ ונכדם של המנוחים) –

10 בתצהירו לא הייתה כל התייחסות להשפעתה של א' על המנוחה, למעט, במקרה הטוב,
11 הצהרה כי המנוחה הייתה אישה דעתנית וקבעה לעצמה עקרונות שונים לרבות בעניינם
12 הרפואיים.

13 43. מטעם ש' הוגשו תצהירים כדלהלן:

עיקר תצהירו של ש' -

17 המנוחה כעסה עליו וא' מצאה בכך פתח להשפיע עליה ולבטל את הצוואה ראו: סעיפים 24 +
18 26 לתצהיר.

20 על פי עדותה של דודתם של הצדדים, הגב' ל.ל. (להלן: "ל.ל."), א' קרעה את הצוואה בניגוד
21 לרצון המנוחה וכאשר גילתה כי ישנם עותקים מקוריים נוספים כפתה את רצונה על המנוחה
22 והחתימה אותה על הודעת הביטול ראו: סעיפים 27-28 לתצהיר.

24 א' הסתירה מבית המשפט כי היא יצרה קשר עם עו"ד ז.ד. והכתיבה לו את תוכן של הודעת
25 הביטול, קבעה את מועד המפגש והסיעה את המנוחה לעו"ד ז.ד. ראו: סעיף 30 לתצהיר.
26 המנוחה התלוננה לפני ש.מ. כי א' מפעילה עליה לחץ לבטל את הצוואה ראו: סעיף 32 לתצהיר.

תצהירה של הגב' ר.ש.ז"ל –

29 הגב' ר.ש.ז"ל נפטרה עובר לדיוני ההוכחות ותצהירה לא שימש כראיה.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 15-07-51777 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

עיקר תצהירו של ש.מ. –

במהלך חמש השנים האחרונות, ש.מ היה מאוד קרוב למנוחה וטיפל באופן יום יומי, עד לפטירתה, המנוחה שבה וחזרה, פעם אחר פעם, כי הדירה שייכת לשי ויתר העיזבון יחולק בין כלל היורשים.

עיקר תצהירה של הגב' ל.ל (גיסתם של המנוחים) –

בביקור בחודש ספטמבר 2012 לערך, המנוחה סיפרה בעצבנות שאי קרעה את הצוואה והיא כעסה מאוד על אי ואמרה שתטפל בזה ולא תוותר על זה.

עיקר תצהירו של מ.כ (בנה של ש.כ ונכדם של המנוחים) –

מ' בנה הביולוגי של ש.כ, אך המנוחים גידלו אותו והם מבחינתו הוריו האמתיים **ראו: סעיף 6 לתצהיר.**

המנוחה ביקשה ממנו לשמור על הצוואה, אך הוא סירב ואז הודיעה לו המנוחה כי תניח אותה בארון הבגדים בחדר השינה שלה. כל בני המשפחה ידעו על קיומה של הצוואה ואין מחלוקת לגבי קיומה **ראו: סעיפים 19-20 לתצהיר.**

באחד מימי השבעה, כל בני המשפחה, ללא יוצא מן הכלל, חיפשו את הצוואה **ראו: סעיף 21 לתצהיר.**

תגובות התובעות, לרבות של אמו, כוזבות ומעוותות והן מנסות לגזול משי את הדירה **ראו: סעיף 25 לתצהיר.**

המנוחה לא הייתה מבטלת את הצוואה כי זה היה רצונה האמיתי, הכנה, הנכון והצודק **ראו: סעיף 27 לתצהיר.**

למעט אי והמנוחה, איש לא ידע על הודעת הביטול **ראו: סעיף 31 לתצהיר.**

44. על רקע תשתית ראייתית זו ועל רקע עדויות של עדי הודעת הביטול, יש לבחון את מעורבותה של אי בעריכת הודעת הביטול ואת מידת השפעתה על המנוחה.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 15-07-51777-ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

- 1
2 45. סעיף 35 לחוק הירושה, תשכ"ה-1965 (להלן: "חוק הירושה"), קובע כאמור:
3
4 "הוראת צוואה, פרט לצוואה בעל פה, המזכה את מי שערך אותה או היה עד לעשייתה
5 או לקח באופן אחר חלק בעריכתה, והוראת צוואה המזכה בן-זוגו של אחד מאלה –
6 בטלה".
7
8 46. בהתקיים הנסיבות המתוארות בסעיף 35 לחוק הירושה, קמה חזקה חלוטה כי ננקטה
9 פעולה אסורה כלפי המצווה וכי פעולה זו פגמה ברצונו החופשי. "זוהי חזקה שבדין שאין
10 בלתה" ראו: ע"א 234/86 אמונה – תנועת האשה הדתית לאומית נ' שרה בלר פ"ד מב(4)
11 (148).
12
13 47. בע"א 6496/98 מופק בוטו ו-4 אח' נ' סאמי בוטו פ"ד נד(1), 19 (להלן: "פרשת בוטו"),
14 נקבע בהקשר זה, כי:
15
16 "החוק יוצר הנחה חלוטה כי מי שלוקח חלק בעריכת הצוואה השפיע שלא כדין על
17 המצווה. חזקה זו אין לסתור אף לא בהבאת ראיות המלמדות כי שלבים אחרים
18 בהליך היווצרותה של הצוואה היו נקיים מפגם. העובדה שהנהנה על פי הצוואה לא
19 ערך אותה והעובדה שלא היה עד לעשייתה, עשויים להעיד על כך שהוראת הצוואה
20 ניתנה בסופו של יום מרצון חופשי, אולם אם "לקח הוא חלק בעריכתה באופן אחר"
21 אין תוקף להוראה המזכה אותו – אפילו היתה זו הוראת אמת. היעדרן של עילות
22 הביטול הראשונות – משום שהנהנה לא ערך את הצוואה ומשום שלא היה עד
23 לעשייתה – אינו מקהה את עוקצה של עילת הביטול השלישית.
24 כל אחת מעילות הביטול יוצרת חזקה חלוטה כי הצוואה נערכה מחמת השפעה שלא
25 כדין".
26 48. עוד נפסק, כי הביטוי "לקח באופן אחר חלק בעריכתה" של הצוואה הוא ביטוי גמיש אשר
27 מתמלא תוכן על פי הנסיבות המיוחדות של כל מקרה ומקרה, ומטבעו אין הוא סובל
28 מסמרות קבועים ראו: ע"א 433/77 אליקים הררי נ' מרים הררי פ"ד לד(1), 776; ראו גם
29 ע"א 1079/92 ד"ר אברהם גדליה נ' כתון דאלי פ"ד מז(5), 431.
30
31 49. ניתן לסכם אפוא, כי המינוח "לקח באופן אחר חלק בעריכתה" שבסעיף 35 לחוק הירושה,
32 מהווה ביטוי גמיש אשר מתמלא תוכן על פי הנסיבות המיוחדות של כל מקרה ומקרה;

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 15-07-51777 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

- 1 כאשר המבחן הוא בסופו של דבר מבחן השכל הישר ראו: ע"א 160/80, 851/79 שולמית
2 **בנדל ו-3 אח' נ' דורון בנדל פ"ד לה(3), 101.**
3
- 4 50. כיוון שהוראת סע' 35 לחוק הירושה הינה קשה ומרחיקת לכת, שכן היא גוררת בטלות של
5 הוראה בצוואה לטובת הזוכה, חרף רצונו הברור של המצווה להוריש לו את רכושו, אף
6 בהעדר כל ראייה להשפעה בלתי הוגנת מצד הזוכה, נקבע בפסיקה כי יש לפרשה באופן
7 דווקני ולא על דרך ההרחבה ראו: ע"א 576/72 שפיר נ' שפיר פד"י כ"ז (2) 373; ע"א
8 707/76 צארום נ' גורן פד"י ל"ב (3) 548; ע"א 245/85 אנגלמן נ' קליין פד"י מ"ג (1) 772
9 **(ורבים אחרים).**
10
- 11 51. בענייננו, אין מחלוקת עובדתית כי א' יצרה קשר טלפוני עם עו"ד ז.ד. ראו: סעיף 7 ו'
12 **לתצהירה ראו גם: עמ' 34 ש' 13 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18** על אף שהמנוחה יכולה
13 הייתה לעשות זאת בכוחות עצמה ראו: עמ' 39 ש' 6-1 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18, אך לא
14 עשתה כן והקשר הטלפוני עם עו"ד ז.ד. נוצר על ידי א'.
15
- 16 52. אין גם מחלוקת עובדתית כי א' היא זו הסיעה את המנוחה לעו"ד ז.ד. ראו: סעיף 7 ו'
17 **לתצהירה.**
18
- 19 53. אין גם מחלוקת עובדתית כי א' נכחה בפגישה בה נערכה ונחתמה הודעת הביטול ראו: סעיף
20 **7' לתצהירה.**
21
- 22 54. על רקע הפסיקה כי הסעה למשרד של עו"ד העורך את הצוואה (במקרה שלנו את הודעת
23 הביטול) אין בה כדי ללמד על נטילת חלק בעריכת הצוואה ראו: ת"ע 1270-05 מיום
24 12.07.12 (פורסם בנבו) ועל רקע הפסיקה כי נוכחות בפגישה, אין בה כשלעצמה כדי ללמד
25 על נטילת חלק בעריכת הצוואה (במקרה שלנו בעריכת הודעת הביטול) ראו: פרשת בוטו;
26 ראו גם: ע"מ (נצ) 1028/07 אמנון שרוני ז"ל נ' חג'ג' עומרי (פורסם בנבו) יש לבחון את
27 מידת מעורבותה של א' בעריכת הודעת הביטול.
28
- 29 55. בנקודה זו, יש לומר כי עדותה של א' מעוררת קשיים לא מעטים.
30
- 31 ראשית, במעמד הגשת ההתנגדות לצו קיום צוואה, א', לצד התובעות הנוספות, לא גילתה
32 כי יצרה קשר עם עו"ד ז.ד., קבעה עמו פגישה, הסיעה את המנוחה לפגישה זו ונכחה בה.
33

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 15-07-51777 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

1 שנית, גרסתה של א' כי במעמד הפגישה לא הייתה עם המנוחה ועם עו"ד ז.ד. וישבה במתחם
2 אחר **ראו: עמ' 34 ש' 27 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18**, המרוחק 100 מ' מהם **ראו: עמ' 35**
3 **ש' 5-6 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18**, איננה מתיישבת עם גרסת של עו"ד ז.ד. לפיה ישבה
4 בסמוך אליהם, באותו שולחן ממש או בשולחן הסמוך **ראו: עמ' 17 ש' 13-7 לפרוט' הדיון**
5 **מיום 11.11.18** המרוחק כמטר וחצי **ראו: עמ' 21 ש' 28 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18**.

6
7 שלישית, גרסתה של א' כי היא לא התערבה בשיחה בין עו"ד ז.ד. לבין המנוחה **ראו: סעיף 7**
8 **ז' לתצהירה**, איננה מתיישבת עם גרסת עו"ד ז.ד. לפיה א' הייתה מעורבת בשיחה **ראו: עמ'**
9 **16 ש' 25-26**; **עמ' 20 ש' 21** - **לפרוט' הדיון מיום 11.11.18** ואיננה מתיישבת עם גרסתו
10 עו"ד מ' לפיה ישבו ביחד עם א' **ראו: עמ' 30 ש' 31 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18** והוא אף
11 זכר את א' ולא את המנוחה **ראו: עמ' 30 ש' 25-26 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18**.

12
13 רביעית, גרסתה של א' כי ארגון הפגישה והסעתה של המנוחה לעו"ד ז.ד. הייתה בידיעת כל
14 אחיותיה וכי המנוחה פנתה לש.מ. בבקשה דומה **ראו: סעיף 7 ו' לתצהירה**, לא נתמכה
15 בגרסת מי מהאחים.

16
17 56. על כן, ניכר כי מעורבותה של א', לא הסתכמה ביצירת קשר עם עו"ד ז.ד. ובהסעת המנוחה.
18 על מידת המעורבות של א' ניתן ללמוד, מאמירתו של עו"ד ז.ד. במהלך הפגי: **"סליחה, עם**
19 **כל הכבוד זה לא עניינך " ראו: עמ' 20 ש' 21-22 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18**.

20
21 57. על רקע כל אלה, על רקע הגרסה של הגב' ל.ל. כי א' קרעה את הצוואה **ראו: סעיף 12**
22 **לתצהירה** – גרסה לגביה לא נשאלה בחקירה הנגדית ומידע בתצהיר אודותיו לא נחקר
23 המצהיר הוא מידע חלוט ע"א 444/84 **עיריית חיפה נ' לוי פ"ד מ (1) 440** - כאשר א' בשום
24 שלב לא הכחישה כי קרעה את הצוואה, הצטברותם של אירועים וזיקות שאולי כל אחד
25 מהם כשלעצמו לא היה בו כדי להציב תווית של נטילת חלק בעריכת הצוואה, הרי
26 שבהקבצם יחד ב"מבט על" ביחס למכלול, יוצרים הם אותה השתתפות בעריכתה שיש בה
27 כדי לפסול **ראו: ע"א 5869/03 חרמון נ' גולוב, פ"ד נט(3) 1 (2004)**.

28
29 58. לפיכך, ניתן לקבוע כי א', הייתה מעורבת בעריכת הודעת הביטול ובהתאם להוראות **סעיף**
30 **35 לחוק הירושה**, בשינויים המחייבים, להורות כי הודעת הביטול - מבוטלת.

טעמים נוספים לבטלות הודעת הביטול

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 51777-07-15 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

אופן עריכת הצוואה והודעת הביטול

- 1
- 2 59. במהלך שמיעת עדותו של עו"ד ז.ד., בלט השוני בין האופן בו נערכה הצוואה לבין האופן בו
- 3 נערכה הודעת הביטול.
- 4
- 5 60. על אף שגיל, גם גיל מופלג, אינו בבחינת מחסום מביצוע פעולות משפטיות לרבות עריכת
- 6 צוואה **ראו: ת"ע 12-12-62574 מיום 29.3.18 (פורסם בנבו)**, לגיל המצווה יש "כללים
- 7 משלוי". על כן, הצוואה נחתמה לא לפני שקדמו לה 2 או 3 פגישות שנערכו בסבלנות רבה
- 8 **ראו: עמ' 16 ש' 24-26 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18.**
- 9
- 10 61. לקראת הכנת הצוואה, המנוחה ישבה ביחד עם עו"ד ז.ד. 4 או 5 שעות ורק לאחר שהיא
- 11 הבינה את משמעות הצוואה, המנוחה חתמה עליה **ראו: עמ' 20 ש' 22-33 לפרוט' הדיון**
- 12 **מיום 11.11.18.**
- 13
- 14 62. המנוחה ישבה עם עו"ד ז.ד., במשרדו, פגישות ארוכות, סיפרה לו את רצונה בפרטי פרטים,
- 15 הלכה הביתה ושבה כעבור שבועיים, לאחר שנתגבשה טיוטת הצוואה. לאחר מכן, נערכה
- 16 הצוואה אשר הוקראה "מילה במילה" למנוחה והיא נכתבה בכתב גדול במיוחד **ראו: עמ' 21**
- 17 **ש' 1-13 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18.**
- 18
- 19 63. זאת בשונה לגמרי מהודעת הביטול, אשר נערכה בפגישה אחת, (עו"ד ז.ד. אמנם לא זכר
- 20 האם הייתה פגישה אחת או שתיים **ראו: עמ' 16 ש' 13-14 לפרוט' הדיון 11.11.18**, אך
- 21 הדבר נלמדת מעדותה של א'), בבית קפה הסמוך למשרדו של עו"ד ז.ד.
- 22
- 23 64. הייתה זו פגישה לא ארוכה ותנאיה – בבית הקפה – לא היו נוחים כמו במשרד, שכן לא
- 24 מדובר בפגישה שנועדה "להבין מי נגד מי" **ראו: עמ' 26 ש' 19-29 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18.**
- 25
- 26
- 27 65. לפיכך, קיים שוני עצום בין נסיבות בהן נערכה הצוואה לבין נסיבות בהן היא בוטלה. שוני
- 28 עצום זה מעורר קושי להגיע למסקנה כי המנוחה הבינה את פעולת ביטול הצוואה כשם
- 29 שהבינה את פעולה עשייתה.
- 30 הצהרה
- 31 66. לפי **סעיף 36 (א) לחוק הירושה** המצווה רשאי לבטל צוואתו, בין היתר, באחת הצורות
- 32 לעשיית צוואה.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 51777-07-15 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

- 1
2 67. בענייננו, הודעת הביטול נערכה בפני שני עדים וחלים עליהם כללים הקבועים בסעיף 20
3 לחוק הירושה לפיו:
4
5 "צוואה בעדים תהיה בכתב, תצויין בתאריך ותיחתם ביד המצווה בפני שני עדים לאחר
6 שהצהיר בפניהם שזו צוואתו; העדים יאשרו באותו מעמד בחתימת ידם על פני הצוואה
7 שהמצווה הצהיר וחתם כאמור" (ההדגשה לא במקור – פ.ג.).
8
9 68. עיון בהודעת הביטול מלמד כי המנוחה הצהירה רק בפני עו"ד ז.ד. כי זו הודעת הביטול.
10 לפיכך, לא מתקיים תנאי של הצהרה בפני שני עדים.
11
12 69. הצהרת המצווה וותימתו היא "היסוד העובדתי" ואישור העדים ש"היסוד העובדתי"
13 התקיים הוא "היסוד הראייתי" ראו: עמ"ש 57029-05-18 מיום 29.11.18 (פורסם בנבו).
14
15 70. עורכי הדין ז.ד. ומ', אומנם אישרו כי המנוחה הצהירה בפניהם כי זוהי הודעת הביטול, אך
16 אישור זה איננו מתיישב עם הצהרת המנוחה ועם עדויותיהם של שני עורכי הדין. בתוך כך,
17 העיד עו"ד ז.ד. כי עו"ד מ' לא היה, לדעתו, בבית הקפה לאורך כל הפגישה, כי הוא הגיע,
18 התרשם וחתם על אישור הודעת הביטול ראו: עמ' 22 ש' 14-10 לפרוט' הדיון מיום
19 11.11.18.
20
21 71. עוה"ד מ', לא זכר את הפגישה בבית הקפה ואף לא זכר את המנוחה ראו: עמ' 28-32 בפרט
22 עמ' 30 ש' 26-25 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18. יוצא אפוא, כי קיים פגם ב"היסוד העובדתי"
23 וב"היסוד הראייתי". מדובר בפגם צורני שאינו קל ערך ראו: עמ"ש 57029-05-18 מיום
24 29.11.18 (פורסם בנבו) אשר מעביר את נטל השכנוע אל התובעות להוכיח כי הודעת
25 הביטול משקפת את רצונה האמתי של המנוחה ראו: ע"א 464/77 יהודה דהן נ' יפה אזולאי
26 פד"י לג(2) 16; עמ"ש (תל אביב) 38138-09-11 מיום 14.4.13 (פורסם בנבו).
27
28 72. בנסיבות אלה, ומשמרכיבי היסוד בהודעת הביטול התקיימו, דהיינו הודעת הביטול בכתב
29 הובאה בפני שני עדים, אולם המנוחה לא הצהירה בפני שניהם כי זוהי הודעת הביטול שלה,
30 על מנת שניתן יהיה לקיימה, בהתאם לסעיף 25 (א) לחוק הירושה, בשינויים המחויבים,
31 בית המשפט צריך להשתכנע מעל לכל ספק כי הודעת הביטול משקפת את רצונה האמתי של
32 המנוחה.
33

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 51777-07-15 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

- 1 73. התשתית הראייתית שהונחה לפני, איננה משכנעת מעל לכל ספק כי הודעת הביטול משקפת
2 את רצון המנוחה ואף להיפך.
3
- 4 74. עו"ד ז.ד. העיד אומנם כי התרשם שביטול הצוואה הוא פרי רצונה של המנוחה **ראו: עמ' 18**
5 **ש' 2-13 + עמ' 20 ש' 19-20 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18**. לצד עדות זו העיד כי לא מן
6 הנמנע כי הייתה זו "קפריזה" רגעית של המנוחה **ראו: עמ' 21 ש' 4-10 לפרוט' הדיון מיום**
7 **11.11.18**.
8
- 9 75. כן העיד עו"ד ז.ד. כי המנוחה ביקשה להשוות בין כל הילדים משום שש' לא מטפל בה כפי
10 שציפתה **ראו: עמ' 25 ש' 6-11 + 20-22 לפרוט' הדיון מיום 11.11.18**, אך הדברים נאמרו
11 "בצורה זו או אחרת".
12
- 13 76. בנוסף, בהודעת הביטול נכתב כי המנוחה חתמה עליה לאחר שקראה בעיון את תוכנה. מנגד
14 העיד עו"ד ז.ד. כי המנוחה לא קראה את הודעת הביטול **ראו: עמ' 22 ש' 27-28 לפרוט'**
15 **הדיון מיום 11.11.18** וכי הוא הקריא לה אותה **ראו: עמ' 22 ש' 21-23 לפרוט' הדיון מיום**
16 **11.11.18**, אך עובדה זו, כי עו"ד הקריא לה את הודעת הביטול לא נרשמה בהודעת הביטול
17 לגופא.
18
- 19 77. התוצאה היא כי לא הוכח בפני שהמנוחה קראה את הודעת הביטול או שהודעת הביטול
20 הוקראה לה והדבר משליך על השאלה העובדתית האם המנוחה הבינה את תוכנה **ראו: ע"א**
21 **538/82 נצראל נ' רגיואן פ"ד לז(27) 22**.
22
23
- 24 78. כפועל יוצא, אי ההבנה משליכה על כוונת המנוחה לערוך את הודעת הביטול, כאשר כוונה זו
25 היא דרישה מקדמית ובסיסית לעריכת הודעת הביטול **ראו: ע"א 717/71 נביה ניקולא נ'**
26 **האפוטרופוס לנכסי נפקדים, פ"ד כז (1), 682, 687; ע"א 88/88 יעקובוביץ נ' היועהמ"ש,**
27 **פ"ד מד (2), 69**.
28
- 29 79. כאשר קיים ספק לגבי הבנת הודעת הביטול ולגבי הכוונה לערוך אותה, יפעל הספק לאי
30 קיום של הודעת הביטול השוו: **ע"א 464/77 דהן נ' אזולאי, לג (2) 16, השו ספרם של ש'**
31 **שוחט, מ' גולדברג, י' פלומין "דיני ירושה ועיזבון" (2005) עמ' 85**.
32
- 33 80. לאור ספק זה, לא ניתן לקיים את הודעת הביטול גם בשל הפגם הצורני.

בית משפט לענייני משפחה בירושלים

23 יולי 2019

ת"ע 51777-07-15 ל' נ' ל' (המנוח) ואח'

התוצאה

81. התוצאה היא כי הודעת הביטול מבוטלת בזאת. כפועל יוצא, ההתנגדות למתן צו קיום הצוואה נדחית והמזכירות תסגור תיק מספר 51808-07-15.

82. בגין הליך זה התובעות יישאו בהוצאות משפט בסך של 40,000 ₪ שישולמו לשי' בתוך 30 יום.

83. בתיק מספר 51801-07-15 שעניינו הוכחת צוואה בהעתק, הוגשה תגובת ב"כ היועמ"ש לפיה אין הוא מתערב בהליכים (עמדת ב"כ היועמ"ש ביחס לכל ההליכים הוגשה בתיק מספר 51777-07-15).

84. לפיכך, ככל שבתוך 15 יום לא תוגש התנגדות עניינית ומנומקת מטעם התובעות מדוע אין לאשר את הצוואה בהעתק, הבקשה לצו קיום צוואה תתקבל וכל ההליכים ייסגרו. **התיק יובא לעיוני על ידי המזכירות בחלוף המועד.**

85. מתיר לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן היום, כ' תמוז תשע"ט, 23 יולי 2019, בהעדר הצדדים.

פליקס גורודצקי, שופט